

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Білоцерківського інституту

неперервної професійної освіти

«26» листопада 2024 року протокол № 8

Введено в дію наказом директорки

Білоцерківського інституту

неперервної професійної освіти

від 27 листопада 2024 року № 01-01/37 О.Д.

Директорка

Вікторія СИДОРЕНКО

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«Теоретико-методологічні проблеми психології»

Шифр за ОП

ОК.6

Галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність

053 Психологія

Освітня програма

Психологія

Рівень вищої освіти

Другий (магістерський)

Рік навчання

I, семестр 1

Вид дисципліни

професійна підготовка, обов'язкова

Форма навчання

заочна

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри педагогіки,

психології та менеджменту

Білоцерківського інституту неперервної

професійної освіти

(протокол № 12 від «05» листопада 2024 р.)

завідувач кафедри

Юлія ГЕРАСИМЕНКО

Біла Церква 2024

1. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові:	Клочко Алла Олексіївна
Науковий ступінь (спеціальність):	докторка психологічних наук, 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія
Вчене звання (спеціальність):	Доцентка
Посада:	професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, керівник громадської організації «РЕСУРС»
ORCID:	https://orcid.org/0000-0001-6631-2638
Профіль:	https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=OMOPA0AAAAJ
e-mail:	klochko_alla@ukr.net
Контактний телефон:	+38-067-426-15-48

2. Інформація про курс навчальної дисципліни

Кредити ЕКТС:	3
Лекції:	8
Лабораторні заняття:	–
Практичні заняття:	8
Самостійна робота :	74
Курсова робота:	–
Вид контролю:	Екзамен
Мова викладання:	Українська
Форма викладання:	дистанційна (з використанням ліцензійного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365) https://www.office.com/l)

3. Інформація про доступність в мережі

Профіль навчальної дисципліни	Вебресурс навчальної дисципліни в е-ресурсі навчальної групи на ліцензійному сервісі Microsoft Teams платформи Office 365
Репозитарій навчальної дисципліни	Доступ надається в індивідуальному порядку

Консультації	Онлайн-консультації за попередньою домовленістю: (Viber: +38-067-426-15-48) в робочі дні з 9.00 до 17.00
--------------	--

4 Перелік компетентностей та результатів навчання, що забезпечує навчальна дисципліна

Компетентності:

ЗК2. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

СК1 Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та практики.

СК2 Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати та застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність у сфері психології.

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

РН1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливої інформації із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, здійснювати реферування наукових джерел. обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.

РН2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження: із застосуванням валідних та надійних методів. Визначати методологію дослідження володіти сучасними технологіями проектування та організації наукового дослідження на підставі комплексного підходу до вирішення проблеми професійної діяльності, представляти результати дослідницьких досягнень.

РН3. Узагальнювати емпіричні дані, аргументовано та доступно формулювати та представляти теоретичні висновки, об'єктивно оцінювати

достовірність одержаних результатів наукового дослідження.

РН6. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

РН8. Доступно й аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

РН13. Застосовувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях з урахуванням їх світоглядних позицій та культуральних цінностей, розробляти програми психологічного супроводу освітньої та професійної діяльності.

4. Методи навчання

Навчання, відповідно до всіх форм викладання (очна чи дистанційна) передбачає використання словесних (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочних (ілюстрація, демонстрація) та практичних (практична робота, тренувальні і творчі вправи) методів навчання.

Під час лекційних занять використовуються презентації, які поєднують словесні та наочні методи навчання, що дає можливість здобувачам вищої освіти акумулювати знання.

Під час практичних занять застосовуються словесні та практичні методи навчання, які спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти здібностей пізнання, а саме: дискусії, індивідуальна та командна форма роботи, кейси.

Самостійна робота базується на наочних та практичних методах навчання і направлена на самостійне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями за темами навчальної дисципліни.

5. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні та проблеми психології» є формування у студентів світоглядної основи теоретичної та практичної діяльності майбутнього психолога на основі забезпечення їх методологічною та теоретичною грамотністю у процесі засвоєння знань з курсу та систематизації і узагальнення наявних у них професійних знань. Зокрема, теоретичне та практичне вивчення закономірностей розвитку психологічної науки і її загальної теорії, загальні принципи системного підходу в психології, а також базові категорії, принципи та проблеми психології.

Завданням вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти компетентностей зазначених в пункті 4 цього силабусу.

6. Міждисциплінарні зв'язки

Перелік дисциплін, вивчення яких має передувати навчальній

дисципліні (пререквізити):- філософія освіти, ділова іноземна мова, методологія та методика організації наукових досліджень, вступ до фаху.

Перелік дисциплін, які мають вивчатися одночасно або безпосередньо після вивчення навчальної дисципліні (кореквізити):- сучасні теорії соціальної психології, методика викладання психології у закладах освіти.

7. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні уявлення про методологію та теорію науки

Тема 1. Теорія та методологія в науці.

Методологія у складі науки.

Методологічні та теоретичні проблеми: порівняльний аналіз. Рівні методологічного аналізу в науці.

Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі.

Тема 2. Наука та наукові знання.

Наука та інші форми пізнання навколишнього світу. Загальнонаукові принципи «класичного» наукового дослідження. Наукове пізнання: підходи та методи.

Структура сучасного наукового знання. Співвідношення гіпотези та факту.

Тема 3. Основні теоретичні підходи в науці.

Історія розвитку уявлень про наукове пізнання. Суб'єктивне та об'єктивне знання в теоріях пізнання.

Поняття парадигми та наукової революції за Т. Куном.

Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації гіпотез. Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.

Тема 4. Парадигми та дихотомії у психології.

Перша дихотомія в історії психології. Морфологічна та динамічна парадигми в психології. Природнича та гуманітарна парадигми в психології. Класична та некласична психологія.

Гуманітарна парадигма та гуманізм у сучасній психології.

Модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології

Тема 5. Конкретно-науковий рівень методології психології.

Зміст конкретно-наукового рівня методології психології. Етапи побудови психологічних теорій.

Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів

Психофізична проблема в психології.

Форми психологічних знань та їх характеристика. Способи пояснення психічних явищ. Закони в психології.

Тема 6. Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань

Методологічні принципи психології. Принцип детермінізму в психології. Психологічна причинність.

Діяльність і принцип активності.

Принцип системності та його застосування у психології. Принцип єдності свідомості та діяльності в психології. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.

Тема 7. Категоріальний лад психології

Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії.
Категорія відображення у психології. Активність психічного відображення.
Поняття та структура діяльності.

Розвиток особистості. Мотивація як психологічна категорія.

Тема 8. Основні проблеми психологічної науки Психогностична проблема.

Психомотиваційна проблема. Психопраксична проблема.

Психосоціальна проблема. Психофізіологічна проблема.

8. Структура курсу та форма контролю знань

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість					Балів (max)
			годин					
			лк.	лаб.	пр.	СРС		
Модуль 1. Загальні уявлення про методологію та теорію науки								
1	Лекція 1	Теорія та методологія в науці.	1			9		
2	Лекція 2	Наука та наукові знання.	1			9		
3	Лекція 3	Основні теоретичні підходи в науці.	1			9		
4	Лекція 4	Парадигми та дихотомії у психології.	1			9		
5	Практичне заняття 1	Теорія та методологія в науці			2		15	
6	Практичне заняття 2	Наука та наукові знання.			2		15	
Модуль 2. Теоретичні та методологічні засади психології								

7	Лекція 5	Конкретно-науковий рівень методології психології.	1			9	
8	Лекція 6	Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань.	1			9	
9	Лекція 7	Категоріальний лад психології.	1			10	
10	Лекція 8	Основні проблеми психологічної науки	1			10	
11	Практичне заняття 3	Конкретно-науковий рівень методології психології			2		15
12	Практичне заняття 4	Основні пояснюючі принципи та їх специфіка в системі психологічних знань			2		15
<i>Екзамен</i>							
<i>Всього з навчальної дисципліни – 90 год.</i>			8		8	74	

Поточний контроль – протягом кожного практичного заняття (до 10 балів). Контроль самостійної роботи – протягом кожного заняття (СР 1 – 9 балів, СР2 – 9 балів, СР 3,4 – 8 балів).

Підсумковий контроль – екзамен (30 балів).

9. Політика курсу навчальної дисципліни

Політика щодо відвідування. Відвідування лекцій та практичних занять є обов’язковим. За відвідування 1 лекції нараховується 3 бали. За об’єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за умови погодження із викладачем. У цьому випадку за відвідування лекційних та практичних занять бали нараховуються за результатами тестування за темою лекції / практичного заняття.

Політика щодо діяльності на заняттях. Під час практичних занять створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок роботи у соціумі, зокрема у колективі. На заняттях обов’язковим є дотримання правил роботи у групі, шанобливе ставлення до поглядів колег, налаштованість на дружню співпрацю та взаємодопомогу, роботу у команді. На заняттях вітаються прояви творчості, креативності та індивідуальний підхід. При оцінюванні враховується активність роботи на заняттях, теоретична підготовка, виконання практичних завдань та завдань для самостійної роботи. Всі види робіт доцільно виконувати в оговорений

викладачем термін.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (практичне заняття – 2 бали; самостійна робота – 3 бали). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (хвороба, міжнародне стажування, тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25 %. Списування під час підсумкового контролю та екзамену заборонене (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування. За плагіат та некоректну поведінку (у тому числі запізнення) знімаються штрафні бали. За плагіат – 25 балів; некоректну поведінку від 0,2 балів до 5 балів включно.

10. Система оцінювання навчальних досягнень

Навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною шкалою за видами навчальної діяльності.

Види робіт	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	4
Участь у практичних заняттях (виступи, проблемні ситуації)	32
Самостійна робота (аналіз інформаційних джерел, опрацювання спеціальної літератури, виконання індивідуально-дослідницьких завдань)	34
Екзамен	30

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
--------	---	---

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій за навчальною дисципліною «Теоретико-методологічні та проблеми психології» (електронне видання, що знаходиться в навчальній дисципліні). URL: <https://surl.li/zdkvok>

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти за навчальною дисципліною «Теоретико-методологічні проблеми психології» (електронне видання, що знаходиться в репозитарії навчальної дисципліні). URL: <https://surl.li/dxzwey>

12. ПИТАННЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Методологія у складі науки.
2. Методологічні та теоретичні проблеми. Порівняльний аналіз.
3. Рівні методологічного аналізу в науці.
4. Філософські позиції, що визначають місце та роль психічних явищ у світі.
5. Проблема віри в наукових дослідженнях. Гностицизм та агностицизм в об'єктивному пізнанні світу.
6. Наука та інші форми пізнання навколишнього світу.
7. Загальнонаукові принципи "класичного" наукового дослідження.
8. Наукове знання та його класифікація.
9. Наукове пізнання: підходи та методи.
10. Структура сучасного наукового знання.
11. Наукові факти та їх характеристика. Співвідношення гіпотези та факту.
12. Характеристика наукових теорій. Особливості їх побудови.
13. Питання істинності наукових знань: принцип верифікації та фальсифікації.
14. Закони в структурі наукового знання.
15. Етапи наукового дослідження.
16. Знаково-символічні засоби в життєдіяльності людей та в науці. Знак та символ: порівняльна характеристика.
17. Інформаційний детермінізм та його особливості.
18. Характеристика знаково-символічних засобів, які використовуються в науці.

19. Семіотичні дії та їх характеристика.
20. Проблеми, пов'язані з оволодінням науковими знаннями: валідність в організації наукового дослідження, інтерпретація знаково-символічних засобів, оволодінням змістом наукових знань.
21. Стадії розвитку науки.
22. Суб'єктивні та об'єктивні знання в теорії пізнання.
23. Наукова революція XX століття: перехід від некласичної до класичної науки.
24. Позитивізм як методологічний базис наукового пізнання.
25. Поняття парадигми та наукової революції за Т. Куном.
26. Теорія критичного реалізму К. Поппера та принцип фальсифікації гіпотез.
27. Концепція внутрішньої єдності логіки доведення та заперечення.
28. Прагматизм, фаллібілізм, релятивізм та операціоналізм в наукових теоріях.
29. Номіналізм, раціоналізм, реалізм та інтуїтивізм як методологічна основа науки.
30. Постнекласична стадія розвитку науки.
31. Постпозитивістське трактування науки.
32. Особливості психологічних знань.
33. Наукове та "ненаукове" психологічне знання.
34. Раціональна та емпірична психологія.
35. Асоціанізм як перший напрямок у психології.
36. Сучасне уявлення про теоретичні та емпіричні методи психології.
37. Моделюючий підхід в теорії пізнання та психологічні гіпотези.
38. Описова та пояснювальна психології як перша дихотомія в історії психології.
39. Морфологічна та динамічна парадигми в психології.
40. Природнича та гуманітарна парадигми в психології
41. Класична та некласична психологія.
42. Постнекласична парадигма в психології.
43. Зміст конкретно-наукового рівня методології психології.
44. Етапи побудови психологічних теорій.
45. Визначення психіки в контексті різних психологічних підходів (асоціативна психологія, структуралізм, гештальтпсихологія, функціональна психологія, біхевіоризм, психодинамічні підходи).
46. Психофізична проблема в психології.
47. Форми психологічних знань та їх характеристика.
48. Способи пояснення психічних явищ.

49. Закони в психології.
50. Проблема редукціонізму в психології.
51. Гносеологічні аспекти аналізу психічних явищ (за Л. С. Виготським, Б. Ф. Ломовим, М. А. Холодною).
52. Способи системно-структурного дослідження в психології (за Г.П. Щедровицьким).
53. Психологічна теорія, її функції та типи (за І. І. Ільєсовим).
54. Методологічні принципи психології. Відкритість системи.
55. Принцип детермінізму в психології.
56. Характеристика активності як базового принципу психології.
57. Принцип системності та його застосування у психології.
58. Принцип розвитку як один з основних принципів психології.
59. Принцип єдності свідомості та діяльності в психології.
60. Принцип історизму як один з принципів психологічної науки.
61. Категоріальний устрій психології. Базисні категорії та метакатегорії.
62. Категорія відображення у психології.
63. Особливості відображення як функції психіки. Підходи до визначення суб'єктивного відображення об'єктивного світу.
64. Рівні та характеристики психічного відображення (за Б.Ф. Ломовим).
65. Активність психічного відображення.
66. Поняття та структура діяльності.
67. Підходи до розуміння діяльності у психології.
68. Соціальна природа діяльності. Єдність свідомості і діяльності.
69. Предметність діяльності.
70. Проблема особистості в психологічній науці.
71. Становлення поняття "особистість" в психології. Теорії особистості.
72. Структура особистості.
73. Регулятори поведінки особистості (світогляд, спрямованість, характер, здібності).
74. Основні постулати теорії особистості.
75. Розвиток особистості.
76. Мотивація як психологічна категорія. Мотив-мотивація - мотиваційна сфера особистості.
77. Структура мотивації.
78. Основні класифікації мотивів та мотивації.
79. Теорії мотивації.
80. Відносини та спілкування як категорії психології.
81. Загальна характеристика спілкування.

82. Перцептивна сторона спілкування. Механізми формування образу партнера по спілкуванню.
83. Комунікація: засоби, структура та бар'єри.
84. Інтерація як одна з сторін спілкування. Стили (види) взаємодії у спілкуванні.
85. Психогностична проблема.
86. Психомотиваційна проблема.
87. Психопраксична проблема.
88. Психосоціальна проблема.
89. Психофізіологічна проблема.

13. Список рекомендованих джерел

Основні:

1. Волянчук Н. Ю. Психологія наукової діяльності: монографія / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, А. Б. Колосов, Б. В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського; Центр ДЗК, 2020. 352 с.
2. Гапон Н. П. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 180 с.
3. Соловйов О. В., Літвінова О. В. Психічне оркеструє інформаційну активність мозку: від фізичного існування до психічно здійснюваного буття. Психологія і особистість, 2022. №2(22). С. 41-85.
4. Соловйов О. В., Літвінова О. В. «Портрет» психіки на фоні фізичного світу: суб'єктивна оцінка та свобода вибору є рушіями інформаційного процесу в мозку. Психологія і особистість, 2023. №1. С. 10-82.
5. Сова М. О., Деніжна С. О., Петухова І. О. Психологія творчості: навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 392 с.
6. Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості: навчальний посібник. Київ : Університетська книга, 2023. 234 с.

Допоміжні:

1. Крюкова М.А. Теоретико-методологічні проблеми психології (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2020. 34 с.
2. Hapon N. Educational prospects of the practical solution of personal ontological insecurity. *PNAP. Cientific Journal of Polonia University*. 2021. 44 (nr 1). P. 33–41.
3. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології XXI століття: генетикокреативний дискурс. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. Том 4. № 1. С. 1 – 11.

4. М'ясоїд П. Теорія в історичному поступі психологічного пізнання. Психологія і суспільство. 2021. № 1. С. 36-65.
5. Wahl A., Kongsvik T., Antonsen S. Balancing Safety-I and Safety-II: Learning to manage performance variability at sea using simulator-based training, Reliability Engineering & System Safety, 2020, vol. 195, p. 106–698.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.zercalo.ru/index.shtml>
2. <http://www.nlm.nih.gov/databases/freemedl.html>
3. <http://www.healthgate.com>
4. <http://www.yahoo.com/Science/Psychology>
5. <http://maple.lemoyne.edu/~hevern/psychref.html>
6. <http://www.grohol.com/web.htm>
7. <http://www.mindspring.com/~wmmoore/psych.htm>
8. <http://sosig.esrc.bris.ac.uk/>